

Oponentský posudek na diplomovou práci Lenky Svobodové „**Program efektivního učení jako součást rozvoje učebních kompetencí**“ (Pedagogika, FF UK, 2007)

Diplomantka Lenka Svobodová napsala práci o tréninku v oblasti učení. Text obsahuje úvod, poté šest kapitol a po nich následuje seznam literatury a přílohy. Veškerý text je dále členěn do značného množství subkapitol, které zřejmě měly zlepšit orientaci v textu. Text samotný je zvláštní směsí normativních výroků, analýz a taxativních výčtů. Dovolím si nyní upozornit na některá specifika práce:

- např. kap 2.2. *Proměnné ovlivňující průběh a výsledky žákova učení* (s. 14) popisuje „kontextové vlivy na učení“ a do tohoto popisu je náhle vložena zcela irelevantní věta: „Dodejme, že dotazník měří individuální preference (tj. co žákovi osobně vyhovuje), avšak neměří implicitní psychologické proměnné (organizování, analyzování, klasifikování, zpracování). Poté text pokračuje dále: „Nyní jsme tedy vymezili základní rysy kontextu, ve kterém probíhá učení....“ (s. 15)
- mnohé taxativní výčty jsou značně neuspořádané a nahozené ad hoc. Např: „Jako složky smysluplného učení jsou pojmenovány: (kýmpak asi? - vložil jk) - očekávání - cíle, **nalazení** na činnost, zvažování vlastních možností - motivování - vnitřní vnější - aktivování dosavadních znalostí - využití dříve naučené a propojit s novými informacemi - pozornost - překódování - potřeba, aby se nové poznatky přesunuly z krátkodobé do dlouhodobé paměti - žák by měl novým poznatkům dodat osobní smysl, musí se pro něj stát důležitými, aby byl ochoten si je zapamatovat, porovnat nové - staré - porozumění...“ (s. 18) U těchto výčtů si kladu otázku, z hlediska jaké vědní disciplíny je výčet proveden. Na první pohled se může zdát, že je převzat z příruček o psychologii učení. V tom případě je ovšem zášadesně chybný, protože psychologie není normativní věda. Masivní výskyt normativních výroků v celém textu práce vytváří dojem, že jde asi o nějaký nový pedagogický výtvar. Výčty ale často připomínají slavnou taxonomii zvířat v textu Slova a věci u M. Foucalta převzatou z Borgese.
- některé formulace jsou značně obecné: „Při učení využíváme různé myšlenkové operace. Zdokonalování myšlenkových operací znamená zlepšení našeho učení. Žák by měl postupně dosáhnout vyšších úrovní myšlení. Zde bych upozornila na metakognici...“ Čtenáře napadne otázka, jak asi autorka odlišuje a pojmenovává jednotlivé úrovně myšlení? A to zvláště, když následující odstavec začíná větou „Úroveň myšlenkových operací, na které je možno pracovat (zde chybí čárka!!) odráží Bloomova taxonomie učebních cílů.“!!! (s. 20)
- jednou z nejnešťastnějších subkapitol je 3. *10 Učební strategie*, kde autorka začne u pojmu „strategie učení“ a v následujících odstavcích pak chvílemi obecně píše o strategii, pokouší se ji definovat, poté opět píše o strategii učení a tak pořád dokola... s, 27, 28, 29...
- *Kap. 4 Co by měl učitel vědět, chce-li účinně ovlivňovat učební strategie žáka?* začíná tím, že by bylo dobré, kdyby učitel o strategiích učení něco věděl, další odstavec je o tom, co to přinese žákovi, další o tom, že žáci efektivních strategií nevyužívají, následující o tom, že žáci užívají nevhodné strategie (a je předložena jejich taxace) a celá kapitola je uzavřena větou: „Naším úkolem bude tedy hledat cesty k efektivnějším postupům žáků.“ (s. 32 - 34). Čtenář hledající bedlivě v textu odpověď na otázku v nadpisu ji (jak patrně z předloženého výčtu témat) zcela jistě nikde nenalezne v této kapitole, zato v ní najde několik věcí, které by mohly být ve zcela jiné kapitole.
- u okruhu II. a III. věnovaným metodologii a přípravě tréninku není jasné, s jakým textem je čtenář konfrontován. Jde o přípravu výzkumu nebo je to spíše hrubý

empirický popis ad hoc, a to bez řádného zakotvení a uspořádání. Autorka například píše o jakémsi programu tréninku. Jde o ideální koncept či prostý nápad? Nebo tyto tréninky byly někde aplikovány? Kdy a kde? U jakého věkové kohorty? U jak velkého vzorku? Poté, co autorka taxativně předkládá řadu tréninků (???) přichází velmi svérázná kapitola V. Zpracování výsledků. Všimněme si, že neříká čeho - a nechá čtenáře hádat zda nějakého výzkumu (ale jakého?) nebo tréninku (kde by asi tyto výsledky vzala, kdyby nedělala výzkum?). Na s. 85 je řeč o nějakém dotazníku, který není pojmenován ani řádně popsán. Čtenář se pouze dozví, že v něm jsou otázky. Podobně je tomu i na s. 86. Zde je odstavec věnován povrchnímu popisu, čeho se dotazník týkal, ale cíl či vzorek respondentů apod. zde nehledejme. V následujícím odstavci autorka ovšem hodnotí „kurz jako přínosný“... atd. Na základě čeho? Na základě vlastního dojmu?

- teprve na s. 87 - 88 je zmíněna škola a skupiny žáků, kde trénink probíhal.
- kapitola VI. Závěr je velmi lapidární. (s. 92)
- v textu chybí desítky čárek u vložených či u vedlejších vět.

Závěry: autorka se věnovala tématu, které je obtížné metodologicky uchopit. Nenaplnila zcela to, co slibuje titul; otázku učebních kompetencí ohlášených v titulu celé práce nedotáhla. Její práce je spíše směřována k vytváření vědomého náhledu (reflexe) na učební činnosti u žáků prostřednictvím tréninku učebních činností. Výklad je roztržštěný. Taxace jsou často nešťastné - a to i tam, kde se autorka opírá o literaturu. Zdá se také, že textu schází přísnější odlišení psychologického výkladu problémů od pohledu pedagogického, což se nejvíce projevuje vkládáním normativních výroků. Nejsem jako čtenář schopen zcela přesně říci, jestli autorka dělala nějaký výzkum a jaký vlastně. To, co je o distribuci jakéhosi nepojmenovaného dotazníku řečeno v textu, je podobno nedbale napsané cestovní zprávě z výzkumu; rozhodně to není jeho řádný popis. Autorka asi doufá, že čtenář uhodne, který z dotazníků (uveřejněný bez řádného komentáře v přílohách) byl v kvazivýzkumu použit. Na druhé straně nutno ocenit to, že autorka uvádí řadu možných tréninků. Práce je jakýsi inspirovat pro oblast, které dosud není důkladně zmapována. Předložení diplomová práce splňuje některé základní požadavky kladené na tento druh prací a při dobré obhajobě je navrhována klasifikace: velmi dobře.

doc. PhDr. Jaroslav Kořa